

پژوهش نامه کاشان، شماره دهم (پیاپی ۱۸)
بهار و تابستان ۱۳۹۶، ص ۱۰۸-۱۲۳

خانه باغ لاجوردی کاشان در گذر زمان

روح الله تعظیمی فر*
محمد مشهدی نوش آبادی**

چکیده:

کاشان از جمله مناطقی است که در آن، انواع و اقسام باغ‌های تاریخی وجود دارد. یکی از این انواع، خانه باغ‌هاست که عموماً در داخل و یا حومه شهر قرار داشته و شامل عمارت حوضخانه‌ای است. در دهه‌های اخیر، بسیاری از این باغ‌ها تخریب شده است؛ اما خانه باغ لاجوردی که اکنون عنوان فرهنگسرای فیض کاشانی را دارد، یکی از بازماندگان این نوع بناهاست و علی‌رغم تغییرات در بنا و باغ‌آرایی، هنوز ساختار اصلی خود را حفظ کرده است. این بنا در اواخر قاجار، توسط علی جان حاجی زاده بنا و به سید محمد لاجوردی فروخته شده و طی چندین دهه، مورد استفاده خاندان لاجوردی و مهمانان و همکاران صنعتی آنان بوده است. در سال ۱۳۵۳، اکبر لاجوردیان این بنا را به فرح دیبا پیشکش و وی آن را به شهرداری کاشان واگذار می‌کند و کماکان نیز در تملک شهرداری است. در این مقاله با توجه به بررسی‌های میدانی و مصاحبه‌های شفاهی و مطالعات اسنادی و تهیه نقشه، به موضوعاتی چون موقعیت باغ، مالکان بنا، قدمت و تحولات تاریخی آن، اجزا و عناصر کالبدی باغ، منشأ و مسیر آب باغ، درختان و طرح کاشت پرداخته و به‌عنوان جمع‌بندی، اهمیت این باغ و ضرورت ثبت آن را مورد توجه قرار داده‌ایم.

کلیدواژه‌ها: خانه باغ، لاجوردی، فرهنگسرای فیض، کاشان.

* کارشناس ارشد مرمت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی، نویسنده مسئول / Danial.Tazimifar@gmail.com

** استادیار دانشگاه کاشان / Mmm5135@yahoo.co

پژوهش نامه کاشان
شماره دهم (پیاپی ۱۸)
بهار و تابستان ۱۳۹۶

•
•
•
•
•
•
•

مقدمه

باغ‌های تاریخی و عمارت‌های باغی در ایران، سابقه‌ای چند هزارساله دارد. از باغ‌های باشکوه و افسانه‌ای هخامنشی گرفته تا باغ‌های شکوهمند قاجاری، هریک معرف ذوق و هنر ایرانی و محصول قدرت خلاق انسان در شکل‌دهی به طبیعت جاندار و بی‌جان است که اصل وی از اوست. از این روست که انسان تلاش می‌کند تا هرچه بیشتر چهره طبیعت را با زیبایی‌های نمادین و کهن‌الگویی مشاطه کند. گویا از روزی که انسان زراعت را شناخت، هنر باغبانی و باغ‌آرایی و معماری باغ را نیز آموخت. بی‌شک ایرانیان از نخستین مردمانی هستند که هنر معماری را با باغ‌آرایی عجین کرده و تصویری از دنیای ایدئال خود بر سطح گیتی نمایان ساختند؛ امری که برای اقوام دیگر گویا آرزویی بود برای «فردوس» و «بهشت».

اکنون که بر خان نعمت گذشتگان نشستیم و بسیاری از موارث معماری آنان را در اثر بی‌توجهی یا خشونت طبیعت از دست داده‌ایم، در تکاپوی آنیم که نشانی از باغ‌های باشکوه ایرانی پیدا کنیم. کاشان منطقه‌ای است باستانی که در کوهستان‌های بالادست خود، منابع آب و چشمه‌سارهای فراوان و در پایین‌دست، دشت‌های وسیعی داشته است برای کشت و شهرهایی میان آن برای سکونت. از منابع و اسناد تاریخی دوره قاجار، از تصاویر برجای مانده و از روایت‌های مردم شهرهای این منطقه پیداست که در تمام سطح شهرها و آبادی‌ها، باغ‌های بزرگی بوده است و عمارت‌ها و بناهای باغی. در واقع، مردم در باغ شهر می‌زیسته‌اند، همچنان‌که کوشک‌ها و عمارت‌های باغی زیبایی نیز در پیرامون شهر فراهم آورده‌اند. نمونه‌های بازمانده این باغ‌ها نشان می‌دهد که معماری باغ از کوهسارهای معتدل تا دشت‌های گرمسیر کویر رواج داشته است؛ اما این بازمانده‌ها عموماً یا رو به نابودی کامل است یا در معرض نابودی است.

شهر کاشان در شمال استان اصفهان و در میان کوه‌های کرکس نطنز و کویر مرکزی ایران واقع شده است، جایی که از لحاظ پوشش گیاهی بیشتر فقیر است و در آن بوته‌ها و درختچه‌ها کم‌وبیش یافت می‌شوند. کاشان دارای آب‌وهوای گرم و بیابانی و خشک است. متناسب با این اقلیم، بناهایی در کاشان در گذشته ساخته شده با عنوان خانه‌باغ؛ خانه‌باغ عمارتی بوده که در ضلع روبه‌روی آن باغی با درختان مثمر و غیرمثمر قرار داشته و آب قنات از میان عمارت و باغ آن می‌گذشته است.

در حال حاضر، بسیاری از این خانه‌باغ‌ها تخریب شده و تعداد اندکی از آن‌ها در گوشه‌کنار شهر کاشان به صورت نیمه‌مخروبه و خالی از سکنه باقی مانده است. خانه‌باغ لاجوردی از

نمونه‌های کمیاب از این دست بناهاست که به‌رغم تغییرات قابل‌ملاحظه، هنوز عمارت اصلی آن برجای است و کم‌وبیش ساختار باغی آن نیز با تغییراتی حفظ شده و مورد استفاده است. این باغ اکنون در تملک شهرداری کاشان و با نام فرهنگ‌سرای علامه فیض کاشانی، فعال است. این مقاله سعی در آن دارد با استناد به مطالعات میدانی و مستندنگاری، به معماری خانه‌باغ لاجوردی و کاربری‌های آن در سال‌های قبل و بعد از انقلاب بپردازد.

در این مقاله بر آن هستیم تا به معرفی باغ، مالکان، سازمان باغ، تغییر و تحولات و رویدادهای تاریخی مربوط به آن بپردازیم.

۱. موقعیت باغ

خانه‌باغ لاجوردی در خیابان اسلامی تبار کاشان، جنب قبرستان فیض این شهر واقع شده و در حال حاضر با کاربری فرهنگ‌سرای با عنوان فرهنگ‌سرای علامه فیض کاشانی مطرح است. این بنا با کد نوسازی ۲-۸-۲۱-۴ در شهرداری کاشان ثبت شده و دارای پلاک ثبتی فرعی ۴۳ از اصلی ۱۴ در سند است (شهرداری کاشان).

همجواری خانه‌باغ نام‌برده از این قرار است: در ضلع شرقی بنا یک کوچه فرعی، در ضلع جنوبی بنا قبرستان فیض، در ضلع غربی بنا خیابان اسلامی تبار و در ضلع شمالی این بنا نیز یک کوچه فرعی وجود دارد. مطابق با عکس هوایی سال ۱۳۴۵، در همسایگی این بنا در ضلع شمالی، باغ حاج رضا بخشی بوده که سال‌ها پیش تخریب شده و دیگر اثری از آن باقی نمانده است. از خصوصیات بارز این بنا کارآمد بودن آن در اقلیم گرم‌و‌خشک منطقه کاشان است. پایین‌تر بودن این بنا نسبت به سطح کوچه و معبر برای مصون ماندن ساکنان از گرمای طاقت‌فرسای تابستان و بادهای همراه با گردوغبار پاییز، ایجاد حیاط عمیق و پرسایه و وجود حوض‌های آب و باغچه‌های آکنده از گیاهان و استفاده از مصالح بوم‌آورد و همخوان با اقلیم کاشان و ضخیم بودن جرزها و طاق‌ها که عایق خوبی برای گرما در فصل تابستان هستند، همگی به این کارآمدی کمک کرده‌اند. خط آسمان در این بنا رعایت شده و بنا در عین گستردگی، ارتفاع خود را نسبت به همجواری‌های خود حفظ کرده است. در این بنا نیز همچون بسیاری از بناهای تاریخی در کاشان، اصل قرینگی در فضاها رعایت شده است.

۲. مالکان بنا، قدمت و تحولات تاریخی آن

با توجه به مطالعه میدانی و مصاحبه با افراد مطلع و بازماندگان خاندان لاجوردی، دوره ساخت این بنا متعلق است به اواخر دوره قاجار و اوایل دوره پهلوی که یک معمار کاشانی به نام علیجان

حاجی زاده آن را ساخته و در آنجا با خانواده خویش زندگی می کرده است. اما وی این خانه باغ را به حاج سید محمد لاجوردی می فروشد (مصاحبه با حسین حاجی زاده)

حاج سید محمد نیل فروش، بزرگ خاندان لاجوردی ها بود که در سال ۱۲۴۷ هجری شمسی در کاشان به دنیا آمد. پدرش میرزا بولقاسم و مادرش ملقب به خانم بزرگ بوده است. سید محمد در آغاز در دکان بزازی به شاگری می پرداخت. تا زمانی که برادر بزرگش سید علی محمد در قید حیات بود، با وی در فعالیت های بازرگانی شریک و همراه بود. وی سرانجام در سال ۱۳۲۹ در ۸۲ سالگی درگذشت (سعیدی و شیرین کام، ۱۳۸۹: ۲)

خاندان لاجوردی از اواخر دوره ناصرالدین شاه قاجار تا آخر دوره پهلوی دوم، در بیشتر عرصه های اقتصادی اعم از صادرات و واردات و نیز از سال ۱۳۳۰ به بعد، در بخش صنعت و خدمات به ویژه صنایع غذایی، نساجی، مواد شوینده، ساختمان، بانک داری و بیمه فعال بودند. این فعالیت ها توسط حاج سید محمود لاجوردی از نسل دوم و سایر اعضای خانواده تا سال ۱۳۵۷ شمسی ادامه یافت. لاجوردی ها در بسیاری زمینه ها جزء پایه گذاران بخش خصوصی نوین در ایران بودند. آن ها اولین شرکت خصوصی کامپیوتری ایران را بعد از شرکت ملی نفت ایران تأسیس کردند (همان: ۲۵). اموال خانواده لاجوردی ها پس از پیروزی انقلاب و مطابق با قانون توسعه و حفاظت صنایع ایران مصادره شد. در تیرماه ۱۳۵۸ تمام سهام و دارایی های اموال ۵۱ نفر از صاحبان صنایع بزرگ توسط شورای انقلاب مصادره گردید (همان: ۵۳).

اما در ارتباط با سرنوشت باغ لاجوردی باید گفت بخشی از خاندان لاجوردی که در دوره پهلوی در محله گلچغانه کاشان واقع در خیابان فاضل نراقی زندگی می کردند، از این خانه باغ به صورت موقت و در فصل تابستان استفاده می کردند. در دهه سی شمسی، خاندان لاجوردی از فعالیت اقتصادی در زمینه تجارت و بازرگانی به بخش تولید و صنعت روی می آورند و کارخانجاتی متعدد و متنوع در زمینه های مختلف صنعتی در سراسر کشور احداث می کنند؛ در کاشان نیز سه کارخانه در زمینه نساجی و تولید فرش ماشینی تأسیس می کنند از قبیل کارخانه حریر واقع در خیابان امیرکبیر و کارخانه مخمل واقع در نبش چهارراه سلمان و دیگری کارخانه فرش راوند واقع در جاده راوند. از آنجایی که خاندان لاجوردی به نیروی متخصص اهمیت می دادند، نیروهای متخصص و مدیران ارشد مجموعه کارخانجات کاشان که از شهرها و کشورهای دیگر از قبیل تهران و هند می آمدند، در این خانه باغ به همراه خانواده شان اسکان موقت می شدند؛ مانند مهندسان هندی و مهندس جوادیان مدیر کارخانه مخمل کاشان که از

تهران می آمد و بین سال‌های حدود ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۰ شمسی مدیر کارخانه بود و در این خانه باغ سکونت داشت.

این اسکان‌های موقت برای نیروهای متخصص و مدیران ارشد مهمان کارخانجات لاجوردی‌ها به همین منوال پیش می‌رود تا زمانی که در ۱۲ خرداد ۱۳۵۳ شمسی، فرح دیبا همسر محمدرضا شاه پهلوی برای بازدید به کاشان می‌آید. اکبر لاجوردیان مالک وقت بنا این ملک را به فرح دیبا پیشکش کرده، او هم این ملک را به شهرداری کاشان واگذار می‌کند.

با این اوصاف تا سال ۱۳۵۶ هنوز مهندسان کارخانجات لاجوردی‌ها در خانه باغ مذکور اسکان داشتند و با رفتن آن‌ها شهرداری هم تغییراتی در داخل و خارج این بنا انجام داد. شهرداری حدود سال ۱۳۵۶ خیابان اسلامی تبار کنونی جنب ملک مورد نظر را که آن زمان خاکی بوده، از میدان قاضی اسدالله تا آرامگاه ملا محسن فیض آسفالت می‌کند؛ همچنین تمام درخت‌های میوه‌ده این بنا را قطع کرده و به جای آن درختان غیرثمر سایه‌دار می‌کارد؛ نیز بخشی از دیوار خشتی مشرف به خیابان تا دیوار ضلع غربی را تخریب کرده و به جای آن دیوارهای آجری با طرح‌های روزنه‌دار می‌سازد. در اواخر ۱۳۵۶ و اوایل ۱۳۵۷، ملک مورد نظر به‌عنوان پارک، به اسم پارک فرح، برای عموم مردم افتتاح و معروف می‌شود. کاربری این ملک تا سال ۱۳۶۰ به‌صورت پارک بوده است تا اینکه در آن سال در مانگه سلطان میراحمد (واقع در خیابان علوی روبه‌روی خانه تاریخی بروجردی‌ها) نیاز به تعمیر پیدا می‌کند و به‌صورت موقت به این بنا انتقال می‌یابد. این بنا حدود دو تا سه سال به یک بهداری تبدیل می‌شود.

از سال ۱۳۶۳ تا ۱۳۶۵، دو نفر یکی از شهر اصفهان و دیگری از شهر شیراز به شهرداری کاشان، مأموریتی انتقال می‌یابند و هریک از آن‌ها همراه با خانواده‌هایشان در این خانه باغ اسکان داده می‌شوند. در آن زمان، کاربری حیاط این ملک همچنان پارک بوده است. پس از اتمام مأموریت آن دو نفر و رفتن آن‌ها در سال ۱۳۶۵، شهرداری کاشان برای تعریض خیابان، دیوار خشتی باقی مانده در ضلع غربی را به همراه عمارت و بادگیرهای آن تخریب می‌کند. بین سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۸۰، این بنا به انبار وسایل و اجناس شهرداری کاشان و بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۳، به دفتر یکی از نواحی شهرداری کاشان تبدیل می‌شود. در سال ۱۳۹۳، شهرداری کاشان این ملک را در اختیار یکی از سازمان‌های تابعه خود یعنی سازمان فرهنگی ورزشی قرار می‌دهد؛ این سازمان این بنا را به فرهنگ‌سرای با عنوان فرهنگ‌سرای فیض تبدیل می‌کند (مصاحبه با رضا فیضی).

موقعیت شهری خانه‌باغ لاجوردی (google earth)

عکس هوایی خانه‌باغ لاجوردی ۱۳۴۵ (سازمان نقشه‌برداری کل کشور)

۳. اجزا و عناصر کالبدی باغ

مساحت این خانه‌باغ در حدود چهارهزار مترمربع است. مساحت عمارت به غیر از الحاقات آن، ۲۲۰ مترمربع و با الحاقات، ۲۹۰ مترمربع است. شکل پلان عمارت واقع در این خانه‌باغ در گذشته، به صورت شش ضلعی بوده است. فضاها در این عمارت، شامل یک اتاق بزرگ به‌عنوان فضای مرکزی با کاربری حوضخانه و در پشت آن اتاقی است که آب قناتی که باغ با آن آبیاری می‌شده، وارد آن می‌شده و از آنجا وارد حوضخانه می‌شده است. در دو گوشه حوضخانه، دو

خانه‌باغ
لاجوردی
کاشان در
گذر زمان

اتاق دیگر به صورت ستونی و پشت سرهم قرار گرفته است. در مجموع، این عمارت دارای شش فضا بوده، یک فضای میانی به عنوان حوضخانه و پنج اتاق در اطراف آن. دو اتاق با حوضخانه و دو اتاق دیگر با اتاق انتهایی در ارتباط اند. چهار اتاق واقع در دو گوشه حوضخانه، به ارتفاع یک پله از کف آن بالاترند و از نظر مساحت و پلان، با یکدیگر هم اندازه و قرینه اند. در روبه روی حوضخانه، ایوانی با هشت ستون و روبه روی اتاق های واقع در گوشه ها، ایوانی با چهار ستون قرار گرفته است همچنین ستون ها به صورت جفت در کنار هم قرار گرفته اند. شایان ذکر است در گذشته، در ضلع غربی عمارت نیز ایوان و ستون هایی همانند ضلع شرقی به صورت قرینه وجود داشته که در سال های پس از انقلاب، در اثر دخل و تصرفات صورت گرفته، ایوان و ستون های آن تخریب شده و فضاهایی به اتاق های این ضلع اضافه شده است.

در ضلع جنوبی بنا در بالای اتاقی که در پشت حوضخانه قرار گرفته است، یک بادگیر وجود دارد که عمل تهویه حوضخانه و اتاق های اطراف آن را انجام می دهد. سازه بادگیر از خشت است. ارتفاع آن از محل قرارگیری آن در کف بام، چهار متر است. شکل این بادگیر به صورت چهاروجهی مکعب مستطیل بوده و چشمه آن چهار سو دارد.

بر اساس گفته های افراد مطلع، تصاویر به دست آمده از این خانه باغ، همچنین عکس هوایی سال ۱۳۴۵، در گذشته دور تا دور این بنا با یک دیوار خشتی به ارتفاع حدود سه متر محصور بوده است. درب ورودی خانه باغ مذکور بدین صورت در ضلع جنوب غربی بنا که هم اکنون قرار دارد، نبوده است؛ درب ورودی در ضلع شمالی بنا واقع بوده و به صورت دو لنگه چوبی بوده است. بعد از آن، پلکانی به سمت پایین به طرف کف حیاط قرار داشته (زیرا از کف کوچه تا کف حیاط باغ، اختلاف سطحی حدود دو متر وجود دارد) که افراد بعد از آن وارد یک هشتی شده و آنگاه به ساختمان جنب دیوار ضلع غربی بنا وارد می شده اند که دارای یک جفت بادگیر در کنار هم بوده است. با احتساب بادگیر موجود در ضلع جنوبی، این بنا دارای سه بادگیر بوده است. پوشش طاق عمارت در حوضخانه، به صورت طاق و تویزه با گوشواره های سه کنج است. ارتفاع این اتاق در بلندترین نقطه از کف تا طاق آن، هفت متر و در دیگر اتاق ها این ارتفاع سه متر است. مصالح به کار رفته در این بنا، خشت، آجر، سنگ، گچ و کاهگل است. سازه این بنا از خشت است. از آجر به عنوان تزئینات در بالای هر سه ایوان به عنوان رُخ بام با آجر ختایی و چند ردیف آجر چینی با آجر فشاری به صورت ساده چین استفاده شده است.

در سنتوری قرار گرفته در پیشانی ایوان حوضخانه، رخ بام شامل چند ردیف آجر ختایی است

که یک ردیف آجر به صورت استوانه‌ای در میان آن‌ها به کار رفته است. همچنین در رخ‌بام چشمه بادگیر، دو ردیف آجر ختایی کار شده است. از دیگر موارد استفاده از تزیینات آجری، می‌توان از کاربرد آن در فاصله مابین چفت آجری ایوان‌ها تا ستون‌های آن نام برد. مصالح سنگ از جنس لاشتر تنها در ازاره شش تا از ستون‌های ایوان حوضخانه به کار رفته است. از مصالح گچ علاوه بر آمود بدنه‌های داخلی و خارجی بنا و همچنین چشمه و شمشه‌های ساقه بادگیر بنا، به عنوان تزیینات، در گچ‌بری سنتوری ایوان حوضخانه و ایجاد طاق‌نما بین پاکار طاق و طاق آن استفاده شده است. از کاهگل به عنوان آمود در بدنه بادگیر استفاده شده است.

۴. دخل و تصرفات صورت گرفته در بنا

همان‌طور که در سطور بالا آمد، اولین دخل و تصرفات صورت گرفته در عمارت این خانه باغ مربوط می‌شود به سال‌های پس از انقلاب و تخریب سردر واقع در ضلع شمالی، همچنین تخریب دیوار و بادگیر واقع در ضلع غربی عمارت و نیز تخریب ایوان ضلع غربی و ایجاد و اضافه کردن اتاق و سرویس بهداشتی. تخریب حوض واقع در حوضخانه و تخریب و تغییر کف‌پوش‌های بنا از دیگر موارد تخریب است. همچنین در فضای سبز و باغ این بنا دخل و تصرفاتی همچون قطع درختان و چمن‌کاری و گل‌کاری به جای آن‌ها و تخریب مسیر آب کاملاً مشهود است. در حال حاضر و در زمان نگارش این مقاله، شهرداری کاشان در حال ساخت رواق‌هایی در اطراف خانه باغ و ساخت غرفه‌هایی در محوطه باغ با کاربری گالری است.

خانه باغ لاجوردی (تعظیمی فر)

خانه باغ
لاجوردی
کاشان در
گذر زمان

نمای ضلع شمالی بنا (تعظیمی فر)

الحاقات اضافه شده به ضلع غربی (تعظیمی فر)

نمای ضلع شرقی بنا (تعظیمی فر)

پژوهش نامه کاشان
شماره دهم (پایه ۱۸)
بهار و تابستان ۱۳۹۶

بادگیر بنا (تعظیمی فر)

حوضخانه بنا (تعظیمی فر)

رواق‌های ساخته‌شده در اطراف بنا (تعظیمی فر)

عکس فوق مربوط به سال‌های ۱۳۴۹-۱۳۵۰ است که در کنار دیوار بیرون خانه‌باغ لاجوردی گرفته شده است. همان‌طور که در پس‌زمینه آن مشخص است، دیوار خشتی به ارتفاع حدود سه متر، خانه‌باغ را محصور کرده است. در عکس بالا اولین نفر از سمت چپ یکی از مهندسان هندی کارخانجات لاجوردی‌هاست (از آلبوم‌های شخصی).

خانه‌باغ
لاجوردی
کاشان در
گذر زمان

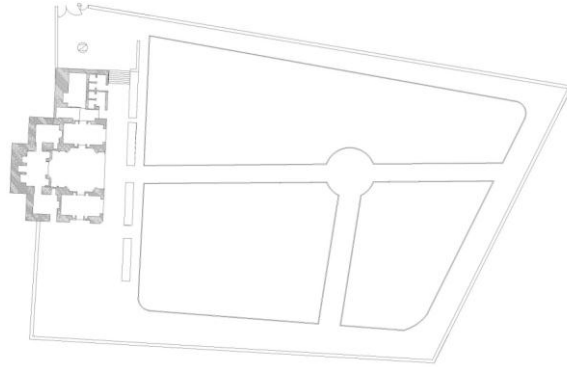

عکس فوق مربوط به سال ۱۳۶۰ است. این عکس در داخل حیاط خانه باغ زمانی که کاربری آن به پارک تغییر یافته، انداخته شده است (از آلبوم‌های شخصی)

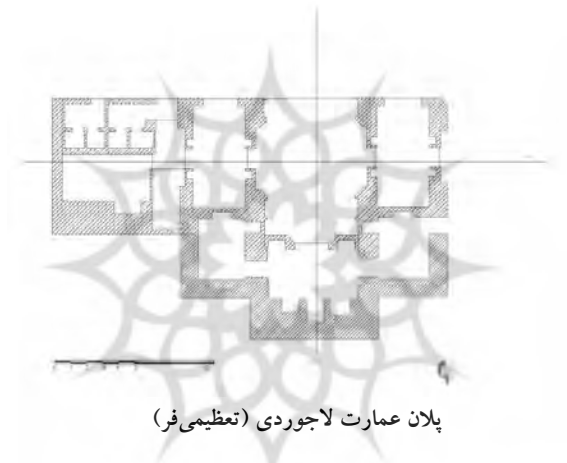

عکس فوق مربوط به سال‌های ۱۳۶۰-۱۳۶۱ است که در خیابان اسلامی تبار جنب دیوار خانه باغ گرفته شده است. دو بادگیر ضلع غربی که سال‌های بعد تخریب شد، در پس‌زمینه عکس دیده می‌شود (از آلبوم‌های شخصی).

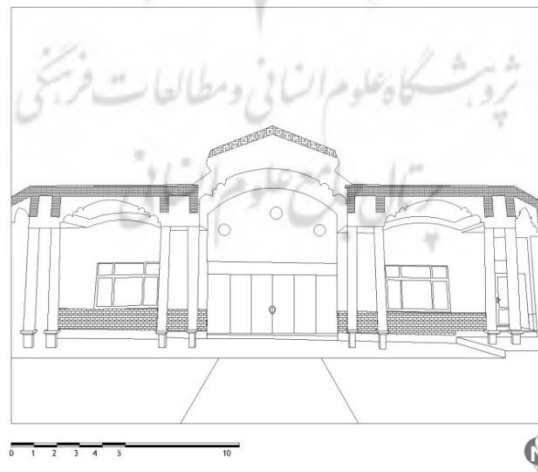
پژوهش‌نامه کاشان
شماره دهم (پیاپی ۱۸)
بهار و تابستان ۱۳۹۶

پلان خانه باغ لاجوردی (تعظیمی فر)

پلان عمارت لاجوردی (تعظیمی فر)

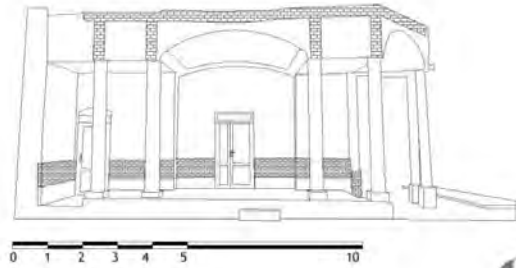

نمای ضلع شمالی خانه باغ لاجوردی (تعظیمی فر)

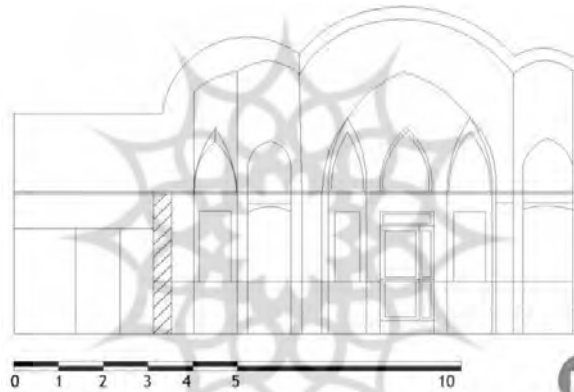
خانه باغ
لاجوردی
کاشان در
گذر زمان

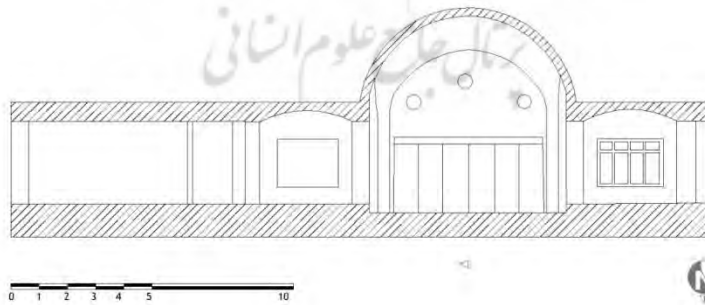
-
-
-
-
-
-
-

سه بعدی نمای ضلع غربی خانه باغ لاجوردی (تعظیمی فر)

برش A-A خانه باغ لاجوردی (تعظیمی فر)

برش B-B خانه باغ لاجوردی (تعظیمی فر)

پژوهش نامه کاشان
شماره دهم (پایه ۱۸)
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۵. منشأ و مسیر آب باغ

آب این باغ از قنات حکیم (معروف به آب شاه) تأمین می‌شده است. سرچشمه این قنات، دشت صفی‌آباد در جاده قمصر بوده که وارد کاشان می‌شده و آب آن از غسلخانه کنار قبرستان فیض عبور می‌کرده و از اتاق قرارگرفته در پشت اتاق میانی، وارد حوض وسط آن شده و از آنجا به وسیله جویی، به حوض باغ می‌رسیده و از کنار درختان باغ عبور می‌کرده و از باغ خارج می‌شده و به طرف باغ حاج رضا بخشی می‌رفته و از آنجا به سمت پل دشت‌چال روان بوده است. گفتنی است در حال حاضر اثری از حوض‌های بنا نیست و هر دوی آن‌ها تخریب شده و پر شده‌اند.

مسیر آب در باغ (تعظیمی فر)

۶. درختان و طرح کاشت

حیات این ملک باغی بوده با درختانی همچون انار، قیسی، آلوچه، زردآلو، بادام، سرو و کاج و... که در حال حاضر چیزی به جز تنه‌های بریده‌شده از این درختان، چمن‌کاری، تعدادی درخت گل و چند درخت کاج و چند درخت غیرمثمر دیگر، باقی نمانده است.

اثر درختان بریده‌شده در بنا (تعظیمی فر)

درختان باقی مانده در باغ (همان)

جمع بندی

باغ و عمارت لاجوردی یکی از باغ های تاریخی داخل شهر کاشان و نمونه ای از باغ های متعددی است که بسیاری از آن ها در دهه های اخیر از میان رفته است. در طی سال های مختلف، کاربری های متفاوتی داشته و متعاقباً دخل و تصرفات زیادی در آن صورت گرفته که همچنان نیز ادامه دارد. با توجه به اینکه این بنا تنها خانه باغ موجود در کاشان است که از زمان ساخت همچنان زنده و فعال بوده و از آسیب های اساسی سازه ای مصون مانده، شایسته و بایسته است مسئولان سازمان میراث فرهنگی در اسرع وقت این بنا را در فهرست آثار ملی به ثبت برسانند. همچنین از مسئولانی که این بنا را در اختیار دارند، انتظار می رود در حفاظت و نگهداری این بنا نهایت سعی و تلاش خود را به کار برده و از اقداماتی که به سازه و حریم آن آسیب می زند، خودداری کنند.

منابع

علاوه بر مطالعات میدانی

- سعیدی، علی اصغر، و فریدون شیرین کام، ۱۳۸۹، موقعیت تجار و صاحبان صنایع در ایران دوره پهلوی (سرمایه داری خانوادگی خاندان لاجوردی)، ج ۲، تهران.
- شهرداری کاشان، واحد ممیزی و درآمد و نوسازی، ۱۳۶۴.

پژوهش نامه کاشان
شماره دهم (پیاپی ۱۸)
بهار و تابستان ۱۳۹۶

•
•
•
•
•
•
•

- مصاحبه با حسین حاجی زاده در کاشان، ۹۵/۳/۱۰.

- مصاحبه با رضا فیضی در کاشان، ۹۵/۲/۲۰.

خانه باغ
لاجوردی
کاشان در
گذر زمان

•
•
•
•
•
•
•